

TÜRK DENİZ TARİHİ İLE İLGİLİ BELGELER V*

III. BARIŞ ARAYIŞI: ANDREA DORIA İLE HAYRETTİN PAŞA ARASINDAKİ MÜZAKERELER (1537-1540)

*Prof. Dr. Muzaffer ARIKAN
Dr. Paulino TOLEDO***

Genellikle, XVI. yüzyıl boyunca vuku bulan Türk-İspanyol çatışması o dönemdeki dünyanın en güçlü iki imparatorluğunun dünya egemenliği için bitmek bilmeyen bir mücadelesi olarak değerlendirilmiştir. Bu savaşlar, Akdeniz, Adriyatik sahilleri veya Doğu Avrupa'da Türklerin ve İspanyolların takip ettikleri aynı dinî, siyasî ve ekonomik menfaatleri ve bu menfaatleri teminat altına almak amacıyla bu bölgelerde gerçekleştirdikleri savaşların derin anlamı ile savaş sanatının kesiştiği noktaları gösteren savaşlardır. onun için bu yüzyıldaki Türk-İspanyol ilişkileri özellikle her iki tarafın galibiyet ve mağlubiyetlerinin uluslararası siyaset dünyasına etkili bir yansımaları olarak tanımlanmalıdır.

Devamlı savaşlar imparatorluğun hazinelerini sürekli tüketmekteydi. Kuzey Afrika'da Türk-Berberî kuvvetlerine karşı yapılan savaşlar İspanyol monarşisi'nin maddî sıkıntılarının ciddi ölçüde artmasına sebep olmuştur. Daha önce sunduğumuz belgelerde de görüleceği gibi, İspanya'nın bu konudaki masraf dengesizliği hazinesini sürekli olarak olumsuz yönde etkilemiştir. Türklerin ilerlemelerini durdurmak amacıyla düzenlenen kara ve deniz seferleri İspanyol monarşisi'nin beklediği sonuçlara ulaşılmasını sağlamadığı gibi yenilgi toprak kayıplarına da neden olmuştur. Askerî açıdan

* Bu yazının ilk dördü OTAM'ın 1., 2., 3. ve 5. sayılarında yayınlanmıştır.

** Prof. Dr. Muzaffer Arkan, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Öğretim Üyesi. Dr. Paulino Toledo, Şili Los Lagos, Üniversitesi Eğitim ve Tarih Bölümü eski öğretim üyesi. Şili Ankara Büyükelçiliği Kançıları.

meseleye bakıldığında, adıgeçen belgelerin ışığı altında açıkça görülmektedir ki yenilgilerin büyük bir kısmı, Osmanlı ordusunda olduğu gibi disiplin ve profesyonelce hizmet esaslarına dayalı bir askerî sistem yerine, İspanyolların uyguladıkları maddî teşviklere dayalı bir askerlik ve asker toplama sisteminden kaynaklanmaktaydı.

Fakat bu kara ve deniz seferlerinin yoğunluğuna rağmen, belgelerde iki devletin hazineleri ve ordularının rahatlaması doğrultusunda barışın sağlanması arzusu açıkça görülmektedir. Bu yüzden, muteakip belgelerin yayınlanmasında güdülen amaçlardan biri de dönemin en ünlü amiralleri olan Andrea Doria ve Barbaros Hayrettin Paşa arasında geçen müzakerelerin bazı ayrıntılarına dikkatleri çekmektir.

41. BELGE

KASTİLYA AMİRALİ DON FADRIQUE ENRIQUEZ'İN
İMPARATOR V. CARLOS'A MEDINA DE RIOSECO'DAN
GÖNDERDİĞİ 3 TEMMUZ 1537 TARİHLİ MEKTUBU

Don Fardique Enriquez'in yazdığı bu mektubun konusu V. Carlos'a karşı düzenlenen Türk-Fransız ittifakı ile ilgilidir. Hristiyan bir hükümdarın uzun zamandan beri müslüman bir süper güç ile karşılıklı savunma ve güvenlik anlaşmaları içine girmesi Hristiyan dünyasının büyük bir kısmı tarafından hoş karşılanmamakta idi. Bu durum, kâfirlere (Türklere) karşı Papa III Paul tarafından 1538 yılında düzenlenen 12. Haçlı seferi çerçevesinde İspanya'yı Büyük Türk'ün kuvvetlerine karşı yeni bir sefer hazırlığına itmiştir. Preveze yenilgisinden sonra İspanyol deniz kuvvetlerinin Büyük Türk'ün kuvvetlerine karşı Akdeniz'deki konumunun sağlamaştırılması için zorunlu olarak İspanya, yeni imkânlar aramaya ve denemeye başlamıştır.

(Simances Kraliyet Genel Arşivi. Savaş Bölümü, Cilt X.)

"Fransa Kralı'nın, Tanrı'dan korkmadan Hristiyanlığa karşı gösterdiği düşmanca davranışları ile birkaç defa askerî kuvvetlerini, ancak kâfirlerin yapabileceği bir davranışla, Majesteleri'nin kutsal çabası olan Katolikliğin çıkarlarının aleyhine harekete geçirdiğini ifade eden Majesteleri'nin mektubunu almış bulunuyorum. Şimdi, Türklerle işbirliği yaparak Büyük Türk'ün amacı olan Hristiyanlığa saldırı ve tahrip etmek, Fransa'nın da amacı olmuştur!. Ancak, Majesteleri'nin, bu kuvvetlerin birleşmesi halinde güç kazanacakları düşüncesi bizi korkutmamalıdır. Majesteleri'nin bütün bu güçlere karşı savaşması beni asla korkutmamaktadır. Çünkü, Tanrı'ya karşı savaşmak için birleşmiş bulunan kâfir hükümdarların, Hristiyanlığın başı olarak Hristiyanlık adına savaşan Majesteleri'ne karşı galip gelebileceklerine inanmak mümkün değildir (...)*.

Ulu Efendimiz, Tanrı adına ve Hristiyanlığın iyiliği için yapılacak savaşa bir köşk ile katkıda bulunacağım. Majesteleri, bu köşkü belirlenen amaç doğrultusunda açık artırma yolu ile satarak fayda-

* Belgenin konu ile ilgili görülmeyen kısımlarının çevirisi yapılmamıştır.

1. Bkz. Yusuf Halaçoğlu, *XIV-XVII Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, Ankara 1991, s. 54; Reşid Saffet Atabinen, *Hayreddin Barberousse et ses historiens, Revisions Historiques*, İstanbul 1958, s. 117; Pierre Renouvin, *Histoire Des Relations Internationales*, Paris 1953, C. II, s. 59-60.

lanabilir. Ayrıca, silâh ve ağır toplar vermek suretiyle de yardım edeceğim (...). Tanrı Kutsal Majesteleri'ni ve mülklerini koruyup mureffeh kılsın. Medina de Rioseco, 3 Temmuz 1537.

Hizmetkâr kulunuz ayak ve ellerinizden öper. Ben Amiral.

Kutsal ve Katolik Efendimiz Kral ve İmparator hazretlerine".

42. BELGE

TÜRK DONANMASI'NIN HAREKETLERİNİ BELİRTEN
ANDREA DORIA'NIN NAZIR FIGUERDA'YA KORFU'DAN
YOLLADIĞI 14 TEMMUZ 1537 TARİHLİ MEKTUBUN
KOPYASI

Amiral Andrea Doria'nın V. Carlos'a yazdığı bu ve bundan sonraki mektuplarının amacı, Türk Donanmasının Temmuz 1537 tarihinde Adriyatik denizinde ve İtalya'nın güneyindeki hareketlerinden İmparator'u haberdar etmektir. Görüleceği üzere, Doria, donanmasını riske atmaktan kaçındığı gibi daima savunma pozisyonunda kalmayı yeğlemektedir. Bu iki belge, Preveze yenilgisinden önceki dönemde, Doria'nın donanmasını oldukça pasif ve manevra kabiliyeti noksan bir donanma olarak göstermektedir.

(Barrutell Koleksiyonu, C. XXVI., s. 307)

"Majesteleri'ne mektup yazdığım Mesina'dan ayrıldıktan sonra, bu ayın onikisinde Chistillone'ye vardık. Orada Türk donanmasının sekiz gün önce buradan geçtiklerini öğrendik². Zira, suyumuz bittiği için ertesi gün Sta. Maura³ Adası'na gitmek zorunda kaldık. Buraya gelir gelmez, Türk donanmasına yetişemediği için zorunlu olarak burada kalan Cenevizli bir mürted yakaladık. Majesteleri Onun Türk donanması hakkında verdiği bilgileri bu mektup ile birlikte göndereceğimiz raporda göreceklerdir. Bu mürted, donanmayı takip eden yiyecek yüklü gemiler ile donanmada İskenderiye'den gelmiş çok sayıda silâhlı yeniçerinin bulunduğunu da ifade etti⁴. Onları dün ve bu gece takip etmemize rağmen ancak sabaha karşı uzaktan gözetleyebildik. Bu saatlerde, bütün halkın onlarla olması, büyük ihtimalle forsaları çok bunaltmış olmalıdır. Mürettebatının çok yorgun ve rüzgarın ters esmesi nedeni ile, bugün, burada birkaç saat dinlenmek zorundayız. Daha sonra gemilerimizi düzene sokup yolumuza devam edeceğiz. Bizimle ilgili her türlü yeni gelişmelerden, özellikle de Türk donanmasının hareketlerinden Majestelerini haberdar etmek, benim için en büyük onur olacaktır. Önemli olan her hususu size bildireceğim. Ellerinizden saygıyla öperim. Korfu Adası, 14 Temmuz 1537.

Majestelerinin sadık bendesi Andrea Doria".

2. K., Kâtip Çelebi, *Tuhfetü'l-Kibar Fi Esfari'l Bihar*, 1001 Temel Eser, İstanbul 1980, C. I, s. 9.

3. Ayamavra: Yunanistan'ın kuzeybatı kıyısında bir ada. Bkz. Piri Reis, *Kitab-ı Bahriye*, 1001 Temel Eser, yıl yok, C. I, s. 289; Kâtip Çelebi, a.g.e., s. 9.

4. Bu donanma, Salih Reis'in komutasında "Hind Hazinesi"ni İstanbul'a getiren donanma idi. Bkz., Yılmaz Oztuna, *Barbaros Hayrettin Paşa'nın Hatıraları*, İstanbul 1989, s. 91-92.

43. BELGE**ANDREA DORIA'NIN İMPARATOR'A TÜRK DONANMASI
İLE KARŞILAŞTIĞINI BELİRTEN 29 TEMMUZ 1537
TARİHLİ MEKTUBU**

(Barrutell Koleksiyonu, C. XXVI., s. 309)

Majesteleri'ne daha iyi ve büyük hizmetler verebilmek amacıyla Cenova'dan ayrıldıktan biraz sonra Levant'ta, oniki Türk kadirğası ile karşı karşıya kaldım. Onları yakalayabilirdik. Fakat Tanrı şahittir ki, elimizden gelen herşeyi yapmamıza rağmen çok zor durumda kaldığımızdan Mesina'ya sığınmak mecburiyetinde kaldık⁵. Yine Tanrı şahittir ki, Size daha iyi hizmet verebilmek için, Burada Ağustos ortalarına kadar beklemek zorunda kalacağım (...) Yüce Tanrı ömrünüzü uzun, himayelerinizi üzerimizden eksik etmesin. Başkadirğa, Mesina, 29 Temmuz 1537. Kutsal, Katolik Majestelerinin mutevazi hizmetkârı ve bendesi ellerinizden saygıyla öper. Andrea Doria.

5. Bkz., Yılmaz Öztuna, a.g.e., s. 92.

44. BELGE

DON FERNANDO DE GONZAGA'NIN BARBAROS İLE İLGİLİ İŞLER HAKKINDA İMPARATOR'A GÖNDERDİĞİ 2 AĞUSTOS 1539 TARİHLİ MEKTUP

Don Fernando de Gonzaga'nın bu mektubu, Castelnuovo'nun Türkler tarafından kuşatıldığı sıralarda İspanyol hükümet yöneticilerinin Barbaros ile müzakerelerde ne kadar zorlandıklarını ve çaba sarfettiklerini gösteren önemli bir belgedir. İtalya'daki İspanyol topraklarının çok zor durumda olduğu Gonzaga'nın ifadesinden açıkça anlaşılmaktadır: "Majesteleri'nin bu toprakları dört yıldır tükenmekte ve şu anda onlar kendilerini savunmakta İspanyollar da yardım etmekte çok güçlük çekmektedirler". Osmanlıların buralarda ve Akdeniz'in diğer bölgelerinde sağladıkları deniz üstünlüğü üst düzey İspanyol yöneticilerini İspanya'nın yeni topraklar kaybetmesini önlemek amacıyla soruna barış ve müzakereler yolu ile bir son vermek doğrultusunda zorlamaktaydı. Mektupta açıkça görüleceği üzere İspanyol yöneticilerinin genel tavrı, Türklerle çabuk bir anlaşmaya varmak suretiyle Akdeniz sahillerindeki İspanyol topraklarında yaşayan halkın huzurunu ve buralardaki askerî kuvvetlerin yenilenmesini sağlamak şeklindedir.

(Madrid Milli Kütüphanesi, X, 137, Misceláneas Bölümü, C. III., s. 35)

"Kutsal ve Katolik Majesteleri hazretlerine;

Castelnuovo⁶ olayları ile ilgili olarak Size Jerónimo Ortiz ile bir mektup yolladım. Onun yola çıktığı bu ayın üçüne kadar olan bütün olaylardan Sizi haberdar edip, özellikle Majesteleri'ni ilgilendiren konular üzerinde durdum. Onun için bu mektupta eski hususları tekrarlamayıp, son hadiseler hakkında bilgi vereceğim. Majesteleri'ne gönderdiğim mektuptaki konular arasında, Barbaros'la bir anlaşmaya varmak amacıyla geçmişte başlatılan müzakerelerin tekrar canlandırılması için Alonso de Alarcon'u⁷ Ona göndermek istediğim konusu bulunmakta idi. Fakat Size bundan vaktinde haber vermediğim için bir kaç gün düşünüp kararımı değiştirdim. Ve so-

6. Nova Kalesi (Castelnuovo/Kastel Nova) için Bkz., Kâtip Çelebi, a.g.e., s. 9: "Bu hisar Kotor (Cattaro) Körfezi ağzında Yeni-Hisar anlamında Kastel Nova denilen bir hisardır"; Piri Reis, C. I, s. 306.

7. Kaptan Alonso de Alarcón Eylül 1538 tarihinden itibaren Barbaros ile yürütülen müzakere ile meşguldü. Bkz., Yılmaz Öztuna, s. 97.

nunda Majesteleri'nin adına Siracusa'dan Francisco Sarmiento'ya kopyası ekte sunulan mektubu göndermeyi kararlaştırdım. Sözü edilen şahıs bu mektubu bir yolunu bularak Barbaros'un eline ulaştıracaktır. Yukarıda söylediğim gibi, Sarmiento, Gianottin Doria vasıtası ile bu mektubun, alıcısına götürüleceğini ilettili.

Kaptan Zambrana, Barbaros'un öncü olarak gönderdiği filosu Castelnuovo'ya geldiğinden, sözü edilen mektubu Ragusa'ya yolladı. Mektup orada Majesteleri'nin büyük hizmetkârı olan Monsenyör Marino Zamagno kanalı ile Murat Ağa'nın eniştesi ile temas kurularak yerine ulaştırıldı. Cevap aynı şekilde vaktinde geldi. Kaptan Zambrana, Castelnuovo'nun Türk ordusu ve donanması tarafından kuşatılmış⁸ olması nedeni ile, oraya ulaşamadığı için dün öğleden sonra bana geldi. Onun getirdiği cevaba göre, Barbaros bu müzakereler için çok istekli görülmektedir. Onun için bu durumdan Sizi hemen haberdar edebilmek için getirilen mektubun bir kopyasını mektubuma eklemek suretiyle Size sunuyorum. Mektubun orijinalini Barbaros'la yapılması düşünülen müzakerelerde geçiş belgesi görevi göreceği için Size ulaştıramıyorum. Müzakerelerin kesilmesini engellemek amacıyla Barbaros'a gönderdiğim mektubun bir kopyası da ektedir. Bu müzakereleri yönlendirmek ve bu doğrultuda adım atmak için Majesteleri'nden emir beklerken, Barbaros'un da Korfu'da ifade ettiği aynı şartlarla bu işi bağlamak istediğini belirtmeliyim. Bu şartlar, bizim sunduğumuz şartlardan biraz farklı olduğundan Size danışmak istedim. Bu arada majesteleri bu konuda bir karara varıncaya kadar ve müzakerelerin kesilmemesi amacıyla Barbaros'a yukarıda zikredilen çerçeve içinde Alonso de Alarcón vasıtasıyla bir mektup gönderdim. Tahmin ederim ki şu anda Barbaros'un eline ulaşmış olmalıdır. Böylece daha iyi şartlarla müzakerelere edebileceğiz. Majesteleri'nin cevabı gelineye kadar Kaptan Zambrana'yı burada tutmaktayım.

Şimdi Majesteleri'nin mutevazi bir bendesi olarak, Tanrı'nın hizmeti adına, Sizin adınıza ve Hristiyan dünyası adına durumumuza bakarak çok tedbirli ve dikkatli olmanızı ve aklınızı çok iyi kullanmanızı tavsiyelerimle istirham ederim. İlk olarak, Francesco Sarmiento'nun dün getirdiği ve ekte sunulan mektuptan da anlaşılacağı üzere, kuşatma altında bulunan ve askerî malzeme stokları bakımından çok zayıf olan Castelnuovo'nun kuvvetlerimizce korunması ve yardım ulaştırılması imkânları pek yoktur. Bu yalnız çok

8. 13 Temmuz 1539, Bkz. M. Arkan-P. Toledo, *Venedik'teki Papalık Sefareti Belgelerine Göre Türkler (1533-1569)*, OTAM IV, s. 390.

güçlük çekerek ve risk alarak yapılabilir. Majesteleri'ne gönderilen mektuptan anlaşıldığına göre, diğer tarafların kuvvetlerinden hiçbir şey beklenmez. Venedikli'lerin yeni aldıkları kararlara göre Castelnovo işlerine bir daha karışmayacaklarını ifade ettiler⁹. Diğer taraftan, şu anda, bu kuşatmanın iniş noktasına gelmişken ve denizden saldırılar azalmışken, Türkler, tarafımızdan onlara karşı hiçbir saldırının gerçekleştirilemeyeceğini söylüyorlar. Aynı zamanda ve Majesteleri'nin İtalya'daki nazırlarından öğrendiği üzere, 20 Eylül tarihine kadar uzatılmış olan ateşkes geçerli olduğu sürece Türklere karşı savaş da kesilecektir. Majestelerinin bu toprakları dört yıldır tükenmektedir. Bu yüzden şu anda kendilerini savunmakta ve yardım etmekte çok güçlük çekmektedirler. Bundan dolayı işgal olduğu taktirde hiçbir şey yapamayacak durumuna geleceklerdir. Bütün bu hadiseleri inceledikten sonra, şu andaki sorunların halledilmesi fırsatı Tanrı tarafından sağlandığına ve Majesteleri'nin bu konuda gerekeni yapacağına inanmaktayım. Onun için konuyu uzatmak istemiyorum. Görevimin gereği Size hemen hemen herşeyi anlatmış bulunuyorum. Yalnız bir şeyi hatırlatmak istiyorum: Bu sorun Castelnovo işleri ile ilgili olduğu için gecikmelere ve uzun danışmalara yer verilmemesini rica ediyorum¹⁰. Kararın suratle verilmesi gerekmektedir. Majesteleri'nin, özellikle, müzakerelere kimin tarafından başkanlık edileceği, yani ben ya da başkası kim ise açıkça belirtilmesini, Barbaros'un talepleri ve şartlarına karşı müzakere edilecek veya edilmeyecek konuların çok net bir şekilde açıklanmasını da rica ederim. Bunu, herhangi bir konuda bir karışıklık çıkmasını ve işin yeni işlerle uzatılmaması amacıyla ifade ediyorum. Çünkü şu anda suratle harekete geçmek ve bu müzakerelere son vermektен başka bir çare yoktur.

Majesteleri'ne büyük saygılar ile, vesaire...

9. Bkz. Y. Oztuna, s. 96.

10. Bu konuda Bkz. Dimitri Kantemir, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Yükseliş ve Çöküş Tarihi*, Ankara 1979, C. II, s. 101.

45. BELGE

BARBAROS İLE YAPILAN MÜZAKERELER HAKKINDA
ANDREA DORIA'NIN İMPARATOR'A GÖNDERDİĞİ
2 EYLÜL 1539 TARİHLİ MEKTUP TEZKERESİ

Bu mektup Doria ve Barbaros arasında yürütülen müzakerelerin gelişmesi ile ilgili yeni bilgiler vermekle birlikte İstanbul'da Barbaros'a ulaşmak ve Onunla direkt görüşmek amacıyla kullanılan yollar hakkında da bazı bilgiler vermektedir. Bu yollar arasında Sakız Adası üzerinden Ege yolu İspanyol Karallık habercilerinin mecburi güzergahını oluşturmaktadır. Aynı zamanda mektup Türk ve İspanyol tarafları arasındaki faydalı müzakere ortamını bulunduğu da ortaya koymaktadır.

(Madrid Milli Kütüphanesi, X, 137)

"Mutemet Giovan (Juan) Gallego Barbaros'la müzakereden dün dönmüştür. Gallego'nun belirttiği husus, özetle Barbaros'un bir anlaşmaya varmaya çok istekli olduğu ve Majesteleri'nin ebediyen bir hizmetkârı olmaya hazır bulunduğu şeklindedir¹¹. Bu hususa çok önem veriyorum, çünkü şu ana kadar ben onun iyi niyetlerinden pek emin değildim. Şimdi ise Majesteleri'nin bir bendesi olarak bu hususta garanti verebilirim. Diğer hususlarla ilgili olarak, (Barbaros) eski talepleri üzerinde durmakla beraber bu müzakereler ile Büyük Türk'ün hizmetinden ayrılmış ve Majesteleri'nin tarafına geçmiş havası vermektedir. Onun için taleplerini redetmemek lazımdır. Majesteleri'nin de isabetli bir şekilde anladığı üzere artık O, başkalarına sunduğu hizmetlerini artık Size sunmak istemektedir. Bu husus şimdiye kadar konuşulmamıştı. Benim Majesteleri'ne gelişim ile ilgili olarak da fazla bir şey söylenmemiştir. Bence, benim oraya gelişim en kısa zamanda gerçekleşmelidir. O da benim oraya mektuptan önce varmamı gerektirir ki uygun olanı da budur. Fakat her halukarda gecikmem ihtimaline karşı bir mektup daha yazmaktayım.

11. Bkz. Y. Öztuna, s. 97: "Karlos'un benimle müzakereden mesul tuttuğu Andrea Doria'ya haber uçurttum. Muhem bir ifadeyle bildirdim ki, kralının tekliflerini müzakereye hazırım. Ancak bu iş İstanbul'da olmaz, Padişah haber alır. Elçilerini Cezayir'deki vekilim olan oğlum Hasan Bey'e göndersin. Hasan'a gereken buyrukları gizlice gönderdim. Karlos Kral'ın elçilerini oyalamasını, bu müddet içinde de ülkeyi büyük ölçüde bir çıkartmaya karşı hazırlanmasını yazdım. Bir müddet sonra Karlos Kral'ın elçileri Cezayir'e geldi. Bunlar Alonso de Alarcón ve Kaptan Vergara adlı iki İspanyol kâfiri ile tabib Romeo adlı Osmanlı tebaası bir Yahudi idi".

Majesteleri'nin de bildiği üzere, isteğim, Barbaros'u bulmak amacıyla görevlendirilmiş bir kişinin Scio adasına¹² gidip, oradan İstanbul'a geçmesidir. Bu kişinin görevi, müzakerelerin müsbet sona ermesi için adıma Barbaros'la görüşüp vadettiklerinin değişikliğe uğramamasını sağlamak olmalıdır. Bu müzakerelerde Majesteleri'nin talepleri dışına çıkılmayacak ve herşey Onun değerli hizmeti doğrultusunda yapılacaktır. Ancak Majesteleri, Barbaros'un tekliflerini cevaplandırırken özellikle dikkat buyurmanız gereken şey Barbaros'un kandırıldığını sanmaması hususudur.

İki gün önce Gier Ortis, Majesteleri'nin geçen ayın 17 sinde bana yazdığı mektubu getirdi. Fakat Gier'in dediklerini ve mektubun içindikilerini göz önüne alarak, hemen bir cevap gönderme ihtiyacı duymadım. Herşey Kraliyet Sarayına geldiğimde ve özellikle Barbaros ile ilgili şimdiye kadar yazdıklarım gözönüne alındıktan sonra ancak isabetli bir karara varılacaktır.

12. Scio: Sakız Adası.

46. BELGE

BARBAROS İLE YÜRÜTÜLEN MÜZAKERE VE
ANLAŞMALAR İLE İLGİLİ PRENS ANDREA DORIA'NIN
KENDİ TEMSİLCİSİNE BİZZAT VERDİĞİ TALİMAT

Bu raporda Türklerin ve İspanyolların Kuzey Afrika'daki sürüşme bölgeleri ve noktaları gösterilmektedir. Önemine göre Türk-İspanyol menfaat merkezleri sırası ile Tunus, Bona, La Goletta ve Oran'dır. Belgede Andrea Doria V. Carlos'un yüksek makamlarına La Goletta'nın stratejik önemini vurgulayan müzakerelerin avantajları ve dezavantajlarını ayrıntılı bir şekilde sunmaktadır.

(Madrid Milli Kütüphanesi, X, 137; Misceláneas Bölümü, C. III)

"Tunus İşleri raporu

Barbaros'la yapılan müzakerelerle ilgili olarak Barbaros'un ileri sürdüğü şartları içeren mutemet Giovan Gallego'nun bize sunmuş olduğu raporu, Majesteleri'ne ulaştırılır ulaştırılmaz, Majesteleri'nin hem güçlüklerle dolu bir dönem geçirdiğinden hem de Büyük Türk'ün üstün gücünü gözönüne alarak, Barbaros'un ileri sürdüğü koşulların kabul edilmesinin yerinde olabileceğini önereceksiniz. Çünkü, Barbaros'un Bona'yı¹³ aldığından bu yana şartlar çok değişmiş olmasına rağmen değişen şartlardan Barbaros haberdar olmayacağı için Oran'ı terketmeye razı olacaktır. Bu yüzden müzakerelerde Oran'ı söz konusu etmeye gerek kalmayacaktır. Fakat bu tarihten sonra Bona'nın kazanmış olacağı önem gözönüne alınarak yapılacak anlaşma ile kıyaslayacak olursak, talep edilen ve şart olarak ileri sürülen hususlar bu anlaşmanın kabul edilmesinin yarar ve gerekliliğini ortaya koyacaktır. Bu müzakerelerin önemi Barbaros'a La Goletta'nın verilip verilmeyeceği konusunda yatmaktadır. Kanatım O'nun bu konuda sorun çıkarmasına rağmen, adı geçen kalenin elinde bırakılabileceğidir. Başlangıçta, La Goletta'nın¹⁴, Majesteleri'nin elinde kalacağı söylenecek olursa Barbaros ile hiçbir şey müzakere edilemeyecektir. Onun için herşeyi denememiz gerekmektedir. Bence şu yolu izlememiz yerinde olacaktır: Evvela, Barbaros'u razı etmek düşüncesiyle kale boşaltılabilir. Majesteleri, aşa-

13. Bona (Bone, Annaba, Beled-i Unnab Kalesi): Kuzey Afrika'da Cezayir'in kuzey-doğu kesiminde Bicâye ile Bizerta arasında kalan liman ve kale. Bkz. Pirî Reis, C. II, s. 168-169.

14. La Goletta (Halk-Ul-vad): Tunus limanı ağzını kontrol eden bir kale. Bak. Pirî Reis, a.g.e., s. 172-176.

ğıda belirteceğim nedenlerden dolayı kale, kimin elinde olursa olsun pek fark etmeyecektir. Majesteleri kanaatimce kale sadece Afrika'ya sefer yapılacağı zaman bir üs olarak kullanıldığı takdirde bir önemi haizdir. Bu husus gerçekten doğrudur. Çünkü, o kale Tunus Kralı'na ait olsa da pek fark etmeyecek aynı önemi haiz olacaktır. Yani, ancak Tunus üzerine yapılacak bir sefer esnasında üs olarak kullanıldığı takdirde ya da orduların şehre rahatlıkla girebilmelerini sağlamak için önemli olabilir. Ayrıca, o kalenin elimizde olmadığı varsayılsa bile, bu husus gene de Majesteleri'nin Tunus planlarını engellemeyecektir. Çünkü bu durumda, büyük bir donanma ile geleceği için, kadirgalardaki toplar sayesinde sahile çok yakın olan La Goletta rahatlıkla zapt edilebilir. Aslında Barbaros bu kale ile, istediği gibi oynayabilir, hele O, Tunus Kralı ise. O zaman herşey elinde demektir. Fakat şimdi O, anlaşmanın La Goletta ile ilgili maddesi ile, diğer şartların yerine getirebilmesi için oğlunu bile garanti olarak rehin verebileceğini teklif etmektedir. Onun için barış konusunda fazla tereddüt edilmemelidir. Bu gerçekleştirildiği takdirde oğlu Majesteleri'nin elinde üç yıl rehin olarak kalacaktır. Bu şekilde anlaşmanın uygulanması sağlanmış olacaktır. Bu anlaşma Barbaros'un Büyük Türk ile olan ilişkilerinin bozulmasına yol açabileceği gibi bu suretle Onun Majesteleri'ne yaklaşması da sağlanabilir. Bu takdirde, La Goletta ve diğer hususlarda Ondan emin olabilirsiniz. İkinci olarak Barbaros tarafımıza geçeceği için, Türk donanması kargaşa içine düşecek, bu durumda Majesteleri de kendi işlerine bakabilecektir. Majesteleri Büyük Türk'e güçlük çıkartmak istiyorsa böyle bir anlaşmaya sıcak bakmalıdır. Bu yüzden Onu meşgul etmek için o, uzun savaşlara zorlanmalıdır. Bir başka husus da bu kalenin inşaatının kolay ve çabuk bir şekilde tamamlanamayacağı için, Majesteleri donanması ile bu kaleyi her zaman için vurma imkânına sahip olacaktır. Hele Barbaros filosuz kalacak olursa bu çok daha kolay gerçekleşebilecektir.

Bu konuda gözönüne alınması gereken başka bir husus da Barbaros'un bu müzakerelerde iyi niyetli olması ve Majesteleri'ne garanti vermesidir. Majesteleri unutmamalı ki Tunus Kralı tebaası tarafından pek sevilmediği için, Barbaros kendi kuvvetleri ile Tunus Krallığı'nı kolaylıkla ele geçirebilir. Onun için eğer bu krallık Majesteleri'nin elinde olmayan bir sebepten dolayı Barbaros'un eline geçecek olursa ona bırakılmalı ve rahatsız edilmemelidir. Çünkü, bu nedenlerden dolayı O, Tunus Krallığı'nın müzakere konusu olmadığını ileri sürebilir. Bu yüzden rahatsız edilmediği takdirde Tunus Krallığı'nın Majesteleri'nin eline geçmesi olasılığı artmaktadır.

Majesteleri'nin bu anlaşma ile sağlayabileceği avantajlar gözönüne alınacak olursa, burasının güç kullanmak sureti ile alınması yarardan ziyade zarar getirecektir. Fakat Majesteleri'nin kuvvetleri her halukarda ve her zaman istediklerini elde edebildiği için bunu da gerçekleştirebileceği herkes tarafından bilinmektedir.

Bu hususta karar artık Majesteleri'nin takdirine kalmıştır. Diyelim ki bu krallık kaybedilmiş olsun. Bu durumda Majesteleri'nin bu krallık halkını devamlı olarak tehdit altında tutabilmesi için, La Goletta ve Bona'nın elinde olması gerekir. Aynı zamanda, bu kalelerin savunulmaları için yeniden donanma gönderilmesi yerinde olacaktır. Bütün bu düşüncelerimi ifadeden amacım Majestelerini ikna etmekten ziyade onları Majesteleri'nin yüce takdirlerine ve akl-ı selimine sunmak içindir".

47. BELGE

BARBAROS İLE MÜZAKERE ETMEK AMACIYLA PRENS
ANDREA DORIA VE FERNANDO GONZAGA'NIN
MUTEMET JUAN GALLEGO'YA VERDİKLERİ TALİMAT.
MESİNA, 22 EYLÜL 1539

Bu rapor Barbaros'la barışın sağlanması ve bir ittifakın kurulması amacıyla İspanya'nın önerisini içeren ve mutemet Gallego'ya verilen talimattan ibarettir. İspanyol yöneticilerin belli başlı tereddütü Barbaros'un müzakereleri sürekli geciktirmesidir. Bu husus şu şekilde dile getirilmektedir: "Sayın Hayrettin Paşa'nın Majesteleri'nin hizmetine girmek ve muttefiki olmak isteği tarafımıza iletilmiş olmasına rağmen, herşey yalnız lafda kalmıştır". Hayrettin Paşa ise kendi hatıralarında bu müzakereleri V. Carlos'u oyalamak amacıyla başlattığını ifade etmektedir.

(Madrid Milli Kütüphanesi, X, 137.)

"Siz mutemet Juan Gallego, Kaptan A. de Alarcón'un yazdığı mektubu esas alarak Pero Sanchez'in bize yazdığı mektuba cevaben, aşağıdaki hususları sayın Kral Hayrettin Paşa'ya bizim adımıza bildireceksiniz:

- İlk olarak, Pero Sanchez'in bize söylediğine göre adı geçen Hayrettin Paşa'nın Majesteleri'nin hizmetine girme arzu ve O'nun dostu olma ve O'nunla ittifak kurma dileğinin, Majesteleri'nin nazırları olan bizler tarafından memnuniyetle karşılandığını ve büyük mutluluk duyduğumuzu, bu yüzden O'nun bu iyi niyetleri için teşekkür ettiğimizi, O'nun şöhretini ve büyüklüğünü kutladığımızı ve göstermiş olduğu iyi niyetlere dayanarak O'nu Majestelerinin dostu ve müttefiki olarak kabul ettiğimizi, Majestelerine vereceği hizmetlerin karşılığı olarak, Majesteleri'nin huzurunda daima O'nun lehine olan her türlü girişimde bulunacağımızı, onun için bu müzakerelerin olumlu olarak sona ermesinin O'nun olumlu cevabına bağlı olduğunu ve sonunda Majesteleri'nin dostları ve hizmetinde olanların özgürlüklerini istedikleri gibi kullanabileceklerini, kendisinin de, cesur bir şahıs olduğundan, istediği şekilde karar vermekte serbest olduğunu söyleyeceksiniz.

- İkincisi, günlerdenberi Sayın Hayrettin Paşa'nın, Kaptan Alarcón ve başka kişiler vasıtasıyla¹⁵ Majestelerinin hizmetine girmek ve müttefiki olmak isteğinin tarafımıza iletilmiş olmasına

15. Bkz. Y. Öztuna, a.g.e., s. 96-97.

rağmen, herşeyin yalnız lafda kalmış olduğunu ve şimdiye kadar O'nun tarafından hiçbir teşebbüste bulunulmadığını, bu yüzden karşılıklı olarak somut sonuçların elde edilebilmesi için iki tarafın değişmez ve kesin kararlar alabilmeleri için, ayrıca onay vermeleri gerektiğini ifade edeceksiniz. Bu nedenlerden dolayı, Majesteleri'nin en kısa zamanda müzakerelere başlanması, bir anlaşmaya varılması, dostluk kurulması ve mümkün olan her hususta yardımcı olunması isteğinin Sayın Hayrettin Paşa'ya iletilmesi için Sizi muhtemmel olarak seçtik.

Üçüncü olarak, Majesteleri'nin Sayın Hayrettin Paşa'yı memnun edebilecek her türlü garantiyi verdiğini, aynı zamanda bu müzakerelerde alınan kararların yerine getirilmesi konusunda O'nun ve mirasçılarının uzun bir süre için bu hususta garanti vermesini, bu garantinin Majestelerimiz için çok net olmasının gerektiğini, çünkü herkesin Majesteleri'ne güveninin tam olduğunu, onun için eğer Majestelerimize hizmet etmek ve müttefiki olmak niyetinde ise, mümkün olan her türlü garantiyi vermesinin uygun olacağı ve O'nun kararı bize ulaşır ulaşmaz Sayın D. Fernando'nun¹⁶ Kraliyet Sarayı'na gitmesinin şimdiden tarafımızdan kararlaştırıldığını ifade edeceksiniz.

Bundan başka, Sayın Hayrettin Paşa'dan Castelnovo'da esir düşen Majesteleri'nin kaptanları ve subaylarının serbest bırakılmasını, bunun karşılığı olarak kadirgalarımızda bulunan yedi reis ile birlikte Anguilara Kontu'nun kadirgalarındaki iki reisin de salverileceğini, sonunda bizim her istediklerini, onu memnun etmek için, hemen yerine getireceğimizi ve Castelnovo'daki esirlerin serbest bırakılması konusunda Majestelerine çok büyük bir hizmetde bulunmuş olacağını söyleyeceksiniz¹⁷. Mesina, 22 Eylül 1539, Andrea Doria-Fernando Gonzaga".

16. Sicilya Kral Naibi Don Fernando Gonzaga.

17. Geniş bilgi için K. Müneccimbaşı Ahmed Dede, *Müneccimbaşı Tarihi*, 1001 Temer Eser, yıl yok, s. 553; Dimitri Kantemir, a.g.e., s. 101; Peçevi İbrahim Efendi, *Peçevi Tarihi*, Ankara 1981, I. C., s. 158.

48. BELGE

BARBAROS'UN DON FERNANDO GONZAGA'YA YAZDIĞI
KISA BİR MEKTUB. TARİHSİZ*

Barbaros'un Don Fernando Gonzaga'ya gönderdiği bu kısa mektup, tarihsiz olmasına rağmen, İspanyol yöneticiler ile Barbaros arasında mutemet Juan Gallego'nun aracılık yaptığı müzakerelerin sonuçlarını öğrenmek bakımından önemlidir.

"Dostlarımızın dostu ve düşmanlarımızın düşmanı: Bundan böyle, denizlerde korsanların hareketine imkân vermeyecek, hepsini temizleyecek, yalnız tüccarların dolaşmalarına izin vereceğim. Donanmamızın aleyhine harekete geçecek herkese karşı kadırgalarım hazır ve her zaman için Sizin yanınızda olacaklardır. Bütün kuvvetlerimle Size yardım edeceğim: diğer hususları Juan'dan öğrenebilirsiniz".

* Mektup tarihsizdir. Ancak mektubun, Prens Andrea Doria ve Sicilia Kral Naibi D. Fernando Gonzaga tarafından mutemet olarak tayin edilen Juan de Gallego'ya verilmiş olan 19 Nisan 1540 tarihli ikinci bir talimata eklenmiş olması gözönüne alınacak olursa, Barbaros'un onu bu tarihten önce yazmış olduğu anlaşılacaktır.

DOCUMENTOS RELATIVOS A LA HISTORIA NAVAL OTOMANA V*

III. LA BÚSQUEDA DE LA PAZ: NEGOCIACIONES ENTRE ANDREA DORIA Y JAYRE'D-DIN BARBARROJA (1537-1540)

For lo general, el conflicto turco-español durante el siglo XVI, se ha enfocado como una lucha aimplacable e interminable entre los dos imperios más poderosos del mundo de ese entonces. Guerras donde tropezaban abiertamente los intereses afines de turcos y españoles en diversos puntos del Mediterráneo, las costas del Adriático y Europa Oriental y, se conjugaban el profundo sentido religioso del conflicto con el arte de la guerra. De esta manera las relaciones turco-españolas en este siglo las conocemos más que nada por las victorias y derrotas de ambas partes.

Estas sucesives guerras contribuían a un permanente debilitamiento de las arcas de ambos imperios. Los graves problemas financieros de la Corona española se veían notablemente incrementados por las guerras contra las fuerzas turco-berberiscas del norte de Africa. Documentos presentados anteriormente, nos señalan que la balanza de pagos en esta materia se inclinó siempre negativamente para las arcas de la Corona. Sucesivas campañas militares y marítimas destinadas a detener el avance turco, no dieron los resultados esperados por la Corona y desembocaron en continuas derrotas y pérdidas de territorios. Desde un punto de vista *militar* y, como se ha visto claramente a la luz de ciertos documentos, gran parte del origen de estas derrotas se derivaba de las falencias de un sistema de conscripción basado en incentivos materiales, antes que en un desempeño eficiente basado en la disciplina y el profesionalismo *militar*, como era el caso de los ejércitos otomanos.

Pero a pesar de toda la intensidad de las campañas militares y marítimas, queda al descubierto también el intenso deseo de negociar una paz más o menos estable que permita un respiro a las tropas y a las arcas estatales. Por ello, el objetivo de la presentación de los siguientes documentos, es entregar algunos pormenores de las negociaciones entre Andrea Doria y Jayre'd-din Barbarroja, los almirantes más famosos de su tiempo.

* Los documentos anteriores de esta serie han sido publicados en los números 1, 2, 3 y 5 de la Revista OTAM.

DOCUMENTO NO. 41**CARTA DE DON FADRIQUE EENRIQUEZ, ALMIRANTE DE
CASTILLA, DIRIGIDA AL EMPERADOR CARLOS V, DE
FECHA 3 DE JULIO DE 1537**

El tema tratado en la presente carta de Don Fadrique Enríquez está referido a la alianza franco-turca contra la monarquía española de Carlos V. El hecho de que por largo tiempo un rey cristiano viniese efectuando acuerdos de seguridad y defensa recíproca con una potencia musulmana, recibía el rechazo de la casi totalidad del mundo cristiano. Esta situación había llevado a que España emprendiese los preparativos para una nueva campaña contra las fuerzas del Gran Turco, dentro del marco de la duodécima Cruzada contra los Infieles organizada por el Papa Pablo III en el año 1538. Posteriormente la derrota de las fuerzas navales españolas en Preveze conducirá a la búsqueda obligada de nuevos medios destinados a equilibrar su posición en el Mediterráneo frente a las fuerzas del Gran Turco.

DOCUMENTOS NO. 42 Y 43.**COPIA DE UNA CARTA DE ANDREA DORIA DIRIGIDA AL
EMBAJADOR FIGUERDA, FECHADA EN CORFÚ EL 14 DE
JULIO DE 1537, RELATIVA A LOS MOVIMIENTOS DE LA
ARMADA TURCA, Y, CARTA DE ANDREA DORIA
DIRIGIDA AL EMPERADOR, DE FECHA 29 DE JULIO DE
1537, REFERENTE A UN ENCUENTRO SOSTENIDO CON LA
ARMADA TURQUESCA.**

Estas dos cartas del Almirante Andrea Doria dirigidas a Carlos V tienen como propósito mantener informado al emperador de los movimientos de la flota turquesca, tanto en el Adriático como el sur de Italia, durante el mes de julio de 1537. Como puede apreciarse, Doria se muestra sumamente cuidadoso en la conducción de su escuadra, practicando siempre una posición defensiva alejada de todo riesgo. Ambos documentos nos presentan una escuadra altamente pasiva y de escasa operabilidad en el período previo a la derrota de Preveze.

DOCUMENTO NO. 44.**CARTA DE DON FERNANDO GONZAGA DIRIGIDA AL
EMPERADOR CARLOS V, DE FECHA 2 DE AGOSTO DE
1539, RELATIVA A LAS NEGOCIALIONES CON
BARBARROJA.**

Esta carta de Don Fernando de Gonzaga es un importante documento que revela los esfuerzos de las autoridades españolas por negociar una tregua con Jayre'd-din Barbarroja, en momentos en que las fuerzas turcas asediaban Castelnuovo. Las difíciles condiciones que enfrentaban estos territorios españoles de Italia, queda de manifiesto en las propias palabras de Gonzaga: "Estos reinos están exhaustos y consumidos desde hace unos cuatro años, sin forma de poder ser defendidos o socorridos". La supremacía naval turca en esta zona, como también en el resto del Mediterráneo, obligaba a las altas autoridades de la monarquía española a la búsqueda de una solución pacífica y negociada del problema, con el objeto de evitar la pérdida de nuevas posiciones. Como podrá apreciarse en el transcurso de la lectura de la carta, la posición reinante en las autoridades se refleja en el hecho de lograr un pronto acuerdo con los Turcos, que permita un respiro a las tropas y a los habitantes de las costas mediterráneas bajo el dominio de España.

DOCUMENTO NO. 45.**CARTA DE ANDREA DORIA DIRIGIDA A CARLOS V, DE
FECHA 2 DE OCTUBRE DE 1539, EN RELACIÓN CON LAS
NEGOCIACIONES CON BARBARROJA**

La presente carta, junto con entregar nuevos antecedentes sobre el desarrollo de las negociaciones sostenidas entre Doria y Barbarroja, nos aporta algunas informaciones acerca de las vías utilizadas para contactarse directamente con Barbarroja en Constantinopla. Entre estas la ruta del Egeo con escala en la isla de Quíos, constituía el itinerario obligado de los correos de la monarquía española. Asimismo, la carta nos da cuenta del ambiente favorable que rodeaba estas negociaciones, tanto de la parte turca como de la española.

DOCUMENTO NO. 46.**INSTRUCCIONES DADAS POR EL PRÍNCIPE ANDREA DORIA A UN AGENTE SUYO QUE IBA A INFORMAR AL EMPERADOR SOBRE LAS NEGOCIACIONES SOSTENIDAS CON BARBARROJA**

En este informe se presentan los puntos y zonas de fricción de turcos y españoles en el norte de Africa. Por orden de importancia los intereses ibero-otomanos se encuentran en Tunicia, Bona, La Goleta y Orán. Andrea Doria presenta a la decisión de Carlos V un detallado análisis de las ventajas y desventajas de las negociaciones, recalcando la importancia de la posición estratégica de La Goleta.

DOCUMENTO NO. 47**INSTRUCCIONES DADAS POR ANDREA DORIA Y FERNANDO GONZAGA AL CONTADOR JUAN GALLEGO RELATIVAS A LAS NEGOCIACIONES CON BARBARROJA, FECHADAS EN MESINA A 22 DE SEPTIEMBRE DE 1539**

Estas instrucciones dadas al contador Gallego contienen en sustancia la proposición de España de un acuerdo con Barbarroja, con el objeto de conformar una alianza que conduzca al establecimiento de la paz. La preocupación principal de las autoridades de la Corona son las continuas dilaciones de Barbarroja: "Ha hecho tratar esta práctica de venir al servicio de S.M. y confederarse con él, y no ha habido en este tiempo sino solamente palabras y demostraciones". Barbarroja, en sus "Recuerdos", manifiesta que había iniciado estas negociaciones con el solo objeto de distraer a Carlos V.

DOCUMENTO NO. 48.**BILLETE DE BARBARROJA DIRIGIDO A DON FERNANDO GONZAGA, SIN FECHA***

Este billete escrito por Barbarroja a Don Fernando Gonzaga, a pesar de carecer de fecha, es una importante fuente para conocer los acuerdos logrados entre las autoridades españolas y Barbarroja en las negociaciones encaminadas por Juan Gallego.

* Este documento se encuentra anexo a las instrucciones dadas a Juan Gallego por Andrea Doria y Fernando Gonzaga, que llevan la fecha de 19 de abril de 1540. Por ello es de suponer que Barbarroja lo debió escribir con anterioridad a esta fecha.